

Əli və Ninonun Bakısı. Bu dünya həm də Bizimdir! Betti Bleyer, Baş Məqalə.

Mənbə: Azərbaycan International jurnalı - Aİ, 12.2 (Yay 2004)
© 2003. Azerbaijan International

On birinci ildir ki, Bakıda Neft və Qaz Sərgisi keçirilir. Və yenidən biz jurnalın elə bir nömrəsini çap etməyə çalışdıq ki, bu sərgiyə gələnləri Bakı haqqında qısa da olsa müəyyən məlumatla təmin edək. Bu nömrədə biz Fuad Axundovun ideyası əsasında yaradılmış “Əli və Ninonun Turu” məqaləsini nəşr etdik. Fuad Axundov şəhərdə gəzintilər təşkil edərək Bakının Neft maqnatları dövrünü və həmin dövrün məhsulu olan memarlıq tikililərini məşhurlaşdırmaq üçün bu şəhərdə istənilən şəxsdən çox əmək sərf edib. 3 saat davam edən bu tur İçəri Şəhəri və memarlıq cəhətdən Bakının ən tanınmış və maraqlı küçələrini əhatə edir. Bizim fikrimizcə bu tur Neft.

Yüksəlişi dövründəki şəhər memarlığının gözəlliyini, cah-cəlalını və möhtəşəmliyini əks etdirmək üçün mövcud olan ən yaxşı vasitədir. Lakin bu gəzinti turu digər daha önəmli məqsədlər daşıyır.

Əli və Nino: Məhətbət hekayəsi” romanı Qurban Səid təxəllüsü ilə öz həqiqi şəxsiyyətini gizlətməyə çalışan bir şəxs tərəfindən yazılmış və 1938-ci ildə Azərbaycandan uzaqda yerləşən bir ölkədə (Avstriyada) əcnəbi dildə (alman dilində) çap edilmişdir. Bəziləri iddia edirlər ki, bu əsərin müəllifi Leo Nussimbaumdur. Bəziləri isə bunun əksinə olaraq bildirlər ki, əsər Yusif Vəzir Cəmənəmli tərəfindən yazılmışdır. 1971-ci ildə “Random” nəşriyyat evində “Əli və Nino” romanı ilk dəfə olaraq ingilis dilində çap olundu.

“Sonrakı il “Life” jurnalı bu əsərin məşhurluğunu qəbul edərək deyirdi: “Əgər Qurban Səid Erik Seqalı (“Conatan Livingstonun Qağayıları” əsərinin müəllifi) ən çox kitabı satılan müəlliflər siyahısından çıxarda bilməzsə, onda heç kim bunu edə bilməz!”

Əsərdəki bütün hadisələr Bakı da daxil olmaqla bir neçə kilometrlik perimetrdə yerləşən ərazilərdə baş verir. Əsərin süjeti sadədir: iki gənc bir-birini dəlicəsinə sevir. Gənc oğlan azərbaycanlı bir zadəgandır, gız isə Gürcü şahzadəsidir. Əli ənənəvi müsəlman ailəsində böyüyüb, Nino isə Avropa sayagı, müasir dünyagörüşünə malik bir ailədə, xristian adət-ənənələri ilə böyüdülmüşdür. Onların hər ikisi aralarındakı fərqləri—həm öz inanc sistemlərində, həm də cəmiyyətdəki hadisələrlə bağlı dünyagörüşlərindəki fərqləri çox yaxşı dərk edirlər. Əslində, əsərin çox hissəsində də bu problemlər müzakirə edilir. Lakin həm Əli, həm də Nino ya nikbin olduqlarından, ya da sadələvh olduqları üçün inanırlar ki, onların sevgisi onların adət-ənənələri, inancları və görüşləri arasında mövcud olan

nəhəng boşluq arasında körpü yaratmaq üçün kifayət qədər güclü olacaqdır. Süjeti daha da maraqlı etmək üçün müəllif hadisələri naməlum, tufanlı bir dövrdə (1917-1918-ci illər) cərəyan etdirir. Əslində məhz bu illərdə Bolşeviklərin Bakını ələ keçirməsilə Azərbaycan 70 ildən çox (1920-1991) bir müddətə Sovet İttifaqının əsarəti altına keçir.

Əsər ilk dəfə nəşr olunan zaman artıq əsərdə söhbət açılan real siyasi və tarixi hadisələrdən 20 il keçmişdi. Bu amil əsərin mühacirətdə yaşayan müəllifinə onun alt-üst edilmiş dünyası barədə daha ətraflı düşünmək üçün imkan vermişdi. Lakin siyasi vəziyyət hələ də sabit deyildi. Avropa İkinci Dünya Müharibəsinin astanasında idi. Sovet İttifaqında Stalin repressiyası özünün ən yüksək həddinə çatmışdı. Bir çox ziyalılar gecəyarısı qapılarının qəfil döyüləcəyindən qorxaraq axşam yataqlarına küçə paltarlarında uzanardılar. Gələcək bundan qorxulu görünə bilməzdi.

“Əli və Nino” əsəri şəxsi düşüncələrlə və siyasi analizlərlə o qədər doludur və həqiqətə o qədər uyğundur ki, istər-istəməz özünə zaman-zaman bunun gündəlik deyil, roman olduğunu xatırlatmalı olursan. Həqiqətdə isə, əsər dokumental dramaya bənzəyir və film formatına salınmağı tələb edir.

Bu əsər XX əsrin əvvəlində, Sovet dövründən öncəki Qafqazın (Azərbaycan, Gürcüstan və Ermənistan) ruhunu anlamaq üçün istənilən məlumat kitabçasından və ya elmi məqalədən daha yararlıdır. Bəziləri hətta “Əli və Nino” əsərinin Şərq və Qərb, adət-ənənələr və modernizm, irq və din arasında mövcud olan başlıca fərqlər barəsində elmi əsər adlandırırlar. Hətta deyərdik ki, bu məsələlər əsərdə daha da dərin müzakirə olunur. Və daha da önəmlisi əsərdəki məsələlər bu günkü dünyamızda mövcud qeyri-stabil siyasi vəziyyətə çox yaxındır.

Təkrar-təkrar müəllif eyni məsələlərə toxunur: “Bizim sabahımız necə olacaq? Ölkəmizin sabahı necə olacaq?” Və əsərdə göstərilən hadisələrdən 80 il keçdikdən sonra müəllifin bizə belə bir sual verdiyi qənaətinə gəlmək olar: “Bizim dünyamızın sabahı necə olacaq?” Bir-biri ilə münaqişədə olan inancları və fikir ayrılıqlarını necə uzlaşdırmaq olar? Necə etmək ki, bir-birimiz ilə dostluq, ədalət və həqiqət şəraitində yaşayaq? Əsərin sonunda çox gəmgin şəkildə bu fikrə gəlmək olar: bu məsələdə hər hansı bir nəticəyə gələ bilməmək pulemyotu ilə öz vətəninə qoruyarkən səkkiz güllə yarası alan, Gəncə körpüsündən yıxılıb vəfat edən Əli üçün olduğu qədər ölümcül məsələdir.

Bu tarixi zamanı və bu qeyri-adi coğrafi məkanı anlamağa çalışan və ya sadəcə olaraq tez oxunan, heyranedicə bir məhəbbət hekayəsi ilə maraqlanan oxuculara biz bu yayda oxumaq üçün “Əli və Nino” əsərini tövsiyyə edirik. Əgər siz Bakıda olsanız, ümid edirik ki, sizin şəhərin küçələrini gəzmək, şəkillər çəkmək və bu dramatik, ruh-oxşayan səhnələri gözünüz önündə canlandırmaq üçün zamanınız olacaqdır.

“Əli və Nino” əsəri elə bir əsərdir ki, hətta kitabın son səhifəsini bitirdikdən sonra belə siz həmin əsər barəsində çox uzun müddət düşünəcəksiniz. Burada qoyulan məsələlər sizi Köhnə Bakının dar küləkli küçələrindən uzaqlara—problemlərinin həllini səbirsizliklə gözləyən bir dünyaya aparır.

“Əli və Nino: Məhəbbət Hekayəsi” kitabı (Anchor Books, 2000, 284 səhifə, ISBN 0-385-72040-8) Azərbaycan İnternational jurnalının Bakıdakı ofisindən (98-93-53) (İngiliscə, azərbaycanca və rusca) və ya bizim İnternet səhifəmiz olan AZER.com-dan, ya da ki, İnternetdə əsas kitab səhifələrindən əldə oluna bilər.

Veb direktor: Betti Bleyer

Tərcümə etdi: Aytən Əliyeva

Yoxladı: Gülnar Aydəmirova

Veb üçün hazırladı: Aydan Nəcəfova

AZERİ.org-a qoyuldu: Dekabr 2004